

Pilot Landelijk
Expertisecentrum
Honden

2022-2024

H **NDENCAMPUS**
gespecialiseerd in hoog risico

Huisvestings- en Behandelprotocol voor
complexe honden

*De Hondencampus staat voor duurzaam en verantwoord samenleven van mens en hond
en heeft als missie de veiligheid van de maatschappij in balans te brengen met het welzijn van de hond.*

Colofon

Dit huisvestings- en behandelprotocol is gemaakt in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Het protocol is opgesteld door de HondenCampus.

De HondenCampus beschikt over jarenlange ervaring in het beoordelen en het behandelen van honden met maatschappelijk niet geaccepteerd gedrag waaronder agressiviteit.

Dit protocol voor complexe honden is opgesteld aan de hand van de resultaten van het onderzoek dat is verricht binnen de pilot Landelijk Expertisecentrum voor complexe honden. In het bijhorende rapport is te vinden hoe het onderzoek is verricht en welke methodes er zijn gebruikt voor het opstellen van dit protocol. Het opgestelde protocol betreft een gestandaardiseerde huisvesting- en behandelmethode van honden die op grond van een bijtincident in de opvang terecht zijn gekomen. Het doel ervan is het zo fysiek en mentaal gezond mogelijk maken van deze honden.

Het protocol vormt, voor de opvang van complexe honden, een noodzakelijke aanvulling op het programma van Eisen van de RVO (Aanbesteding volgens de procedure voor sociale en andere specifieke diensten voor transport, verzorging en opslag van honden) met publicatiedatum 13-07-2023.

Auteur: A.P.M. Horvers

Onderzoekers: A.P.M. Horvers (kynologisch gedragstherapeut, -beoordelaar en getuige-deskundige LDM)

H.K. van den Beemt (kynologisch gedragstherapeut)

M.A.M. Barendse (dierenarts, shelter medicine)

Contact: 06-41862926

E-mail: info@hondencampus.nl

Website: www.hondencampus.nl

Inhoudsopgave

1.	Expertise	7
1.1	<i>Mentale zorg</i>	7
1.2	<i>Veterinaire zorg</i>	7
1.3	<i>Functies en verantwoordelijkheden</i>	8
2.	Huisvestingseisen	9
2.1	<i>Afdelingen</i>	9
2.2	<i>Individuele huisvestingseisen</i>	10
2.3	<i>Overige faciliteiten</i>	12
2.4	<i>Veiligheid</i>	13
3.	Intake.....	14
3.1	<i>Overdracht.....</i>	14
3.2	<i>Registratie</i>	14
3.2.1	<i>Algemeen.....</i>	14
3.2.2	<i>Reden van opname</i>	15
3.2.3	<i>Herkomst</i>	15
3.3	<i>Kennelkaart</i>	15
4.	Gewenning	16
4.1	<i>Gewenningsproces</i>	16
4.2	<i>Hechtingsproces.....</i>	16
4.3	<i>Verrijking</i>	17
4.3.1	<i>Zen-time</i>	17
4.4	<i>Monitoring emotionele staat, gedrag en fysieke gezondheid.....</i>	17
4.4.1	<i>Observatie mentale gezondheid</i>	18
4.4.2	<i>Veterinaire zorg</i>	18
4.4.3	<i>Medisch dossier</i>	19
4.4.4	<i>Gezondheidscheck.....</i>	19
4.4.5	<i>Opmerkingen medisch en gedrag.....</i>	20
4.5	<i>Evaluaties</i>	20
4.5.1	<i>Overleg</i>	20

4.5.2	Statusbepaling	21
5.	Onderzoek.....	22
5.1	Bronnenonderzoek	22
5.2	Onderzoek (risico)gedrag	23
5.2.1	Context gebonden onderzoek	23
5.2.2	Trainbaarheid.....	23
5.3	Diagnose/prognose.....	25
5.3.1	Evaluatieformulier.....	25
5.3.2	Tijdlijn.....	27
5.3.3	Status wijzigen	28
5.3.4	Behandelplan	29
6.	Behandelen	29
6.1	Huisvesting	29
6.2	Behandelplan.....	29
6.2.1	Activiteiten.....	30
6.2.2	Behandelen mentale gezondheid.....	30
6.2.3	Gehoorzaamheidstraining.....	31
6.2.4	Dag/weekprogramma	31
6.3	Evaluatie.....	32
7.	Plaatsing	33
7.1	Opvang voor plaatsing	33
7.1.1	Kennelkaart.....	33
7.1.2	Dag/weekprogramma	34
7.1.3	Buddies	34
7.1.4	Training.....	34
7.1.5	Evaluatie.....	34
	Literatuur	35
	Bijlagen	37
	Bijlage 1: Checklist voor transport.....	37
	Bijlage 2: Formulier voor intake	38

<i>Bijlage 3: Voorbeeld algemene gegevens Airtable</i>	<i>39</i>
<i>Bijlage 4: Kennelkaart</i>	<i>40</i>
<i>Bijlage 5: Voorbeeld verrijgingsplan</i>	<i>41</i>
<i>Bijlage 6: Voorbeeld observatie</i>	<i>42</i>
<i>Bijlage 7: Voorbeeld opmerkingen</i>	<i>44</i>
<i>Bijlage 8: Voorbeeld van evaluatieformulier</i>	<i>45</i>
<i>Bijlage 9: Voorbeeld van formulier training</i>	<i>46</i>

Leeswijzer

Voor u ligt het huisvestings- en behandelprotocol voor complexe honden. Het protocol bestaat uit verschillende fases, waarin een complexe hond onderzocht en behandeld wordt. Het protocol is bedoeld om de complexe hond weer zo fysiek en mentaal gezond mogelijk te maken waardoor het dier niet langer meer, een voor de maatschappij onverantwoord, risico vormt.

Dit protocol is tot stand gekomen vanuit een pilot waaraan 11 in beslag genomen honden, die betrokken zijn geweest bij een bijtincident, hebben deelgenomen. Tijdens de pilot zijn diverse methodes onderzocht, toegepast en aangepast wat heeft geleid tot dit eindresultaat. Dit huisvestings- en behandelprotocol is bedoeld voor opvangcentra van complexe honden die in beslag of bewaring zijn genomen.

Het protocol bestaat uit verschillende hoofdstukken. Het protocol start met de benodigde expertise en huisvesting en doorloopt vervolgens de verschillende fases van intake tot plaatsing.

1. Expertise

Om het welzijn van complexe honden te kunnen verbeteren en bijtincidenten binnen de opvang te voorkomen is het inzetten van een specialistisch team dat beschikt over specifieke kennis en vaardigheden inzake de problematiek noodzakelijk. Het hebben van alleen theoretische kennis is onvoldoende (HAS 2020).

1.1 Mentale zorg

De medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de mentale zorg moeten allereerst beschikken over ruime praktijkervaring met complexe honden. Zij zijn degenen die de honden dagelijks moeten hanteren en in staat moeten zijn de honden te controleren en te begeleiden. Het opleidingsniveau is afhankelijk van de functie. Medewerkers dienen gekwalificeerd te zijn door het volgen van opleidingen bij erkende instituten. Dit betekent dat ze een diploma of certificaat moeten hebben behaald van een instituut dat erkend is door relevante instanties of brancheorganisaties.

De medewerkers die behandeling toepassen op de emotionele staat en het gedrag van de hond moeten daarnaast in staat zijn veiligheidsrisico's in te schatten, gedrag te observeren en interpreteren, diagnoses en prognoses te stellen en gedragsproblemen te behandelen op een diervriendelijke wijze en op basis van de meest recente en passende methodes.

1.2 Veterinaire zorg

Naast het traject van behandelen van de emotionele staat en het hiermee samenhangende probleemgedrag van de hond is het bieden van veterinaire zorg een zeer belangrijk onderdeel van het gehele traject.

De emotionele staat en het probleemgedrag van de hond is zeer vaak afhankelijk van de fysieke gezondheid van de hond. Wanneer fysieke gezondheidsproblemen niet worden herkend en de veterinaire zorg niet optimaal is, zal dit direct zijn weerslag hebben op het slagingspercentage van het opgestelde huisvestings- en behandelprotocol.

De veterinaire zorg en ziektepreventie worden conform de eisen uit het programma van eisen van de RVO (1.2.4 Veterinaire zorg en ziektepreventie) uitgevoerd. Alle opgenomen honden dienen onder toezicht te staan van een vaste dierenarts met up to date kennis op het gebied van Shelter Medicine en het bewegingsapparaat van de hond.

De deskundigheid van de betrokken dierenarts en de expertise van de medewerkers op het gebied van mentale en fysieke gezondheid van complexe honden is essentieel. Medewerkers dienen in staat te zijn om gedragsafwijkingen als gevolg van een onderliggend medisch probleem te herkennen. De interactie met het team van de mentale zorg is hierbij van groot belang.

1.3 Functies en verantwoordelijkheden

De volgende functies zijn noodzakelijk om het behandelprotocol te kunnen uitvoeren:

Tabel 1: Expertise: functies, verantwoordelijkheden en opleidingen

Functie	Verantwoordelijkheden	Opleiding
Hoofd welzijn en gedrag	Verantwoordelijk voor <u>alle</u> opgevangen honden op het gebied van processen, observeren, opstellen behandelplannen	Kynologisch instructeur, -behandelaar -gedragstherapeut
Hoofd beoordeling en gedrag	Verantwoordelijk voor <u>alle</u> opgevangen honden op het gebied van gedragsbeoordelingen, evaluaties, statusbepaling	Kynologisch instructeur, -gedragstherapeut, -beoordelaar
Dierenarts	Verantwoordelijk voor fysieke gezondheid hond, onderzoeken en medische behandelingen	Diergeneeskunde, shelter medicine, veel kennis van bewegingsapparaat
Paraveterinair	Verantwoordelijk voor medicatie, behandelingen en bijhouden medisch dossier	Paraveterinair
Casemanagers	Verantwoordelijk voor de <u>individuele</u> hond, gedragsbehandeling en training. Een casemanager is verantwoordelijk voor maximaal 5 honden	Kynologisch instructeur, -behandelaar, -trainer
Hoofd dierverzorging	Verantwoordelijk voor afdeling A (plaatsbare honden), begeleiding dierverzorgers	Diermanagement MBO 4, intern opgeleid
Transporteur	Verantwoordelijk voor de hond tijdens het transport	Kynologisch behandelaar, intern opgeleid
Dierverzorger	Verantwoordelijk voor verzorging, schoonmaak en voeding	Dierverzorger MBO 3-4, intern opgeleid

2. Huisvestingseisen

De reguliere opslaghouder moet minimaal voldoen aan het Programma van Eisen van de RVO (1.2 kwaliteitseisen algemeen en 2 specifieke eisen ten aanzien van honden). Voor het opvangen van complexe honden zijn deze eisen echter onvoldoende. In dit huisvestings- en behandelprotocol zijn noodzakelijke aanvullende huisvestingseisen opgenomen.

Uit literatuuronderzoek (van Leeuwen, Z. 2021) blijkt dat voor de huisvesting van complexe honden vooral moet worden gezorgd voor prikkelarme kennels (weinig extern geluid, visueel afgeschermd) met zoveel mogelijk privacy, een flexibele layout zodat de kennels kunnen worden aangepast aan de problematiek van de hond, met genoeg zintuiglijke stimulatie in de kennel en dagelijkse sociale interacties met zowel mensen als soortgenoten (indien mogelijk) buiten de kennel om.

Een van de meest belangrijke aspecten m.b.t. kennelhuisvesting voor complexe honden is dat de honden in deze omgeving slaap- en rustgedrag kunnen vertonen en zintuigen gestimuleerd worden. Niet controleerbare omgevingsprikkelers (drukke en geluid) vallen hier niet onder en kunnen acute of zelfs chronische stress veroorzaken. De binnenkennel dient een veilige plek te zijn voor de hond. Voor de hond onvoorspelbare gebeurtenissen moeten daarom dan ook vermeden worden en alle handelingen dienen vanuit de buitenkennel te worden verricht (het openen van het luik, kennel binnenstappen, aanlijnen etc.). Het betreden van de binnenkennel voor bijv. het schoonmaken of voeren, gebeurt alleen wanneer de hond niet in de binnenkennel aanwezig is.

Dit houdt niet in dat er geen sociaal contact zou mogen zijn. Honden kunnen ook kalmeren door sociaal contact met mensen en soortgenoten (Tuber, D.S. *et al.* 1999). Wanneer deze behoefte tijdens de opvangperiode is vastgesteld, moet er een mogelijkheid zijn om honden ook prikkelrijk te kunnen huisvesten.

Vanwege het hogere risico op bijtincidenten en de onvoorspelbaarheid daarvan (vanwege het gebrek aan informatie aan het begin van de opvangperiode), is het werken met verschillende afdelingen noodzakelijk.

2.1 Afdelingen

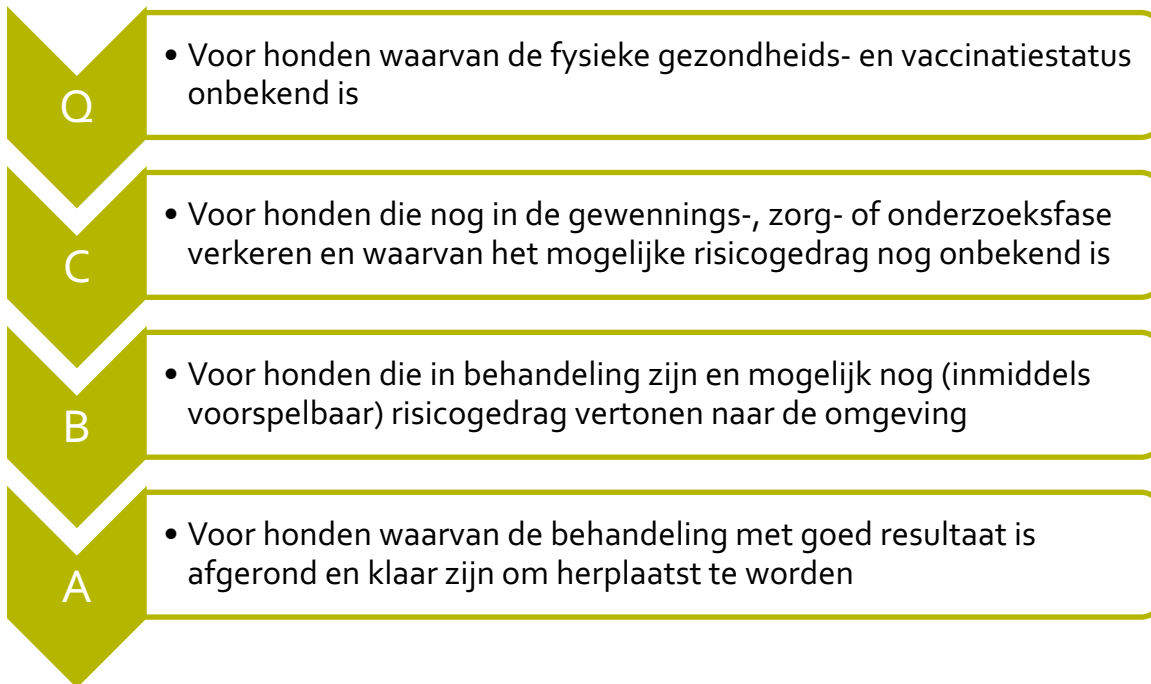
Na de overdracht wordt de eerste huisvestingslocatie, aan de hand van de status van de hond, bepaald. De hond wordt ondergebracht in de voor de hond geschikte afdeling:

- Q (Quarantaine)
- C Gewenning en onderzoek
- B Behandeling
- A Plaatsing

De aanwezigheid van bovenstaande verschillende afdelingen, met de voor elke afzonderlijke afdeling over de juiste expertise beschikbare medewerkers, is noodzakelijk vanwege:

- de veiligheid in- en rondom de kennels van de desbetreffende afdeling is afgestemd op het risicogedrag van de honden die op deze afdeling gehouden worden;
- de prikkels worden per afdeling opgebouwd (meer verzorgers, meer omgevingsprikkels);
- de voorspelbaarheid van (sociale) prikkels is in de eerste fases van de opvang van groot belang.

Afhankelijk van hun status (paragraaf 5.5.2) worden de honden op de volgende afdeling geplaatst:

Figuur 1: Functie van verschillende afdelingen

2.2 Individuele huisvestingseisen

Elke hond heeft zijn eigen specifieke individuele behoeften en vormt in meer of mindere mate een veiligheidsrisico voor mens en dier. Een variëteit aan type kennels (prikkelarm/prikkelrijk) binnen de verschillende afdelingen is noodzakelijk om hieraan te kunnen voldoen.

De individuele huisvesting (afdeling en type kennel) wordt dus bepaald aan de hand van de volgende factoren:

A. Veiligheid voor de hond en zijn omgeving:

- op welke afdeling en in welke kennel de hond geen risico vormt voor zichzelf en voor zijn omgeving.

B. Welzijnsbehoeften van de individuele hond:

- in wat voor omgeving voelt de hond zich het beste thuis (prikkelarm/prikkelrijk);
- in welke mate heeft de hond behoefte aan sociaal contact met andere honden en/of medewerkers;
- in welke mate heeft de hond behoefte aan afleiding en beweging.

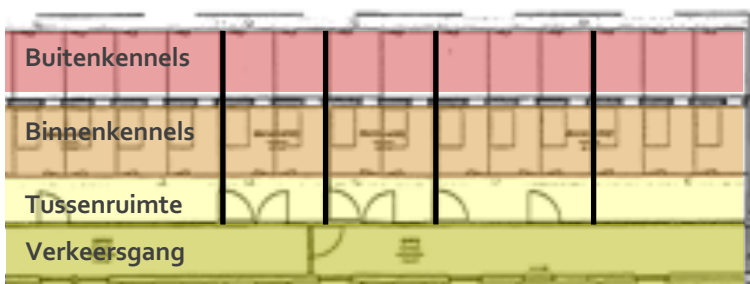
A. Veiligheid

Het grootste veiligheidsrisico voor de omgeving wordt gevormd door de honden die gehuisvest zijn in de quarantaine afdeling (Q) en in de afdeling gewenning en onderzoek (C). Hier worden honden gehuisvest waarvan het risicogedrag nog moet worden vastgesteld. Rondom deze afdelingen zijn er extra hekken geplaatst zodat, wanneer een hond ontsnapt, deze niet bij andere medewerkers en/of andere honden kan komen. De buitenkennel geeft toegang tot een sluis welke aansluit op een uitlaatveld wanneer de hond op dat moment niet hanteerbaar is. Het creëren van een sluis is noodzakelijk om honden die (nog) niet te hanteren zijn meer ruimte te geven en de mogelijkheid te bieden om te kunnen rennen en te exploreren.

B. Welzijn

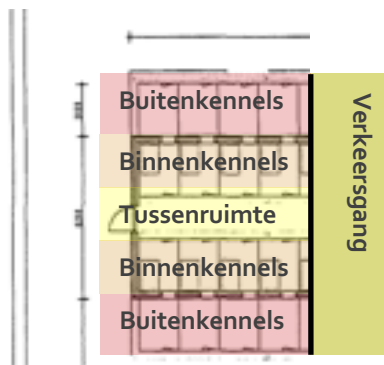
Om het welzijn te kunnen waarborgen zijn de eisen voor individuele huisvesting:

- Compartimenten met 1- 2-3 kennels waarbij de werkzaamheden van de medewerkers in het compartiment zeer beperkt wordt en waarvan de buitenkennels niet grenzen aan andere faciliteiten; Prikkelarm.

Figuur 2: Voorbeeld van compartimenten

- Compartimenten waarbij kennels tegenover elkaar gesitueerd zijn en waarvan de buitenkennels grenzen aan verkeerspleinen; Prikkelrijk.

Figuur 3: Voorbeeld kennels tegenover elkaar gesitueerd

- De binnenkennel dient een veilige en rustige plek te zijn voor de hond. De binnenkennel wordt alleen betreden voor het schoonmaken van de kennel en het geven van voer wanneer de hond in zijn buitenkennel verblijft met het luik gesloten. Alle handelingen m.b.t. de hond dienen vanuit de buitenkennel te gebeuren. De bediening van het openen en sluiten van het luik wordt vanaf de buitenkant gedaan.
- Alleen aangepaste individuele kennelhuisvesting is onvoldoende om het welzijn van het dier te waarborgen. Zie hiervoor verder 2.3 overige faciliteiten.

2.3 Overige faciliteiten

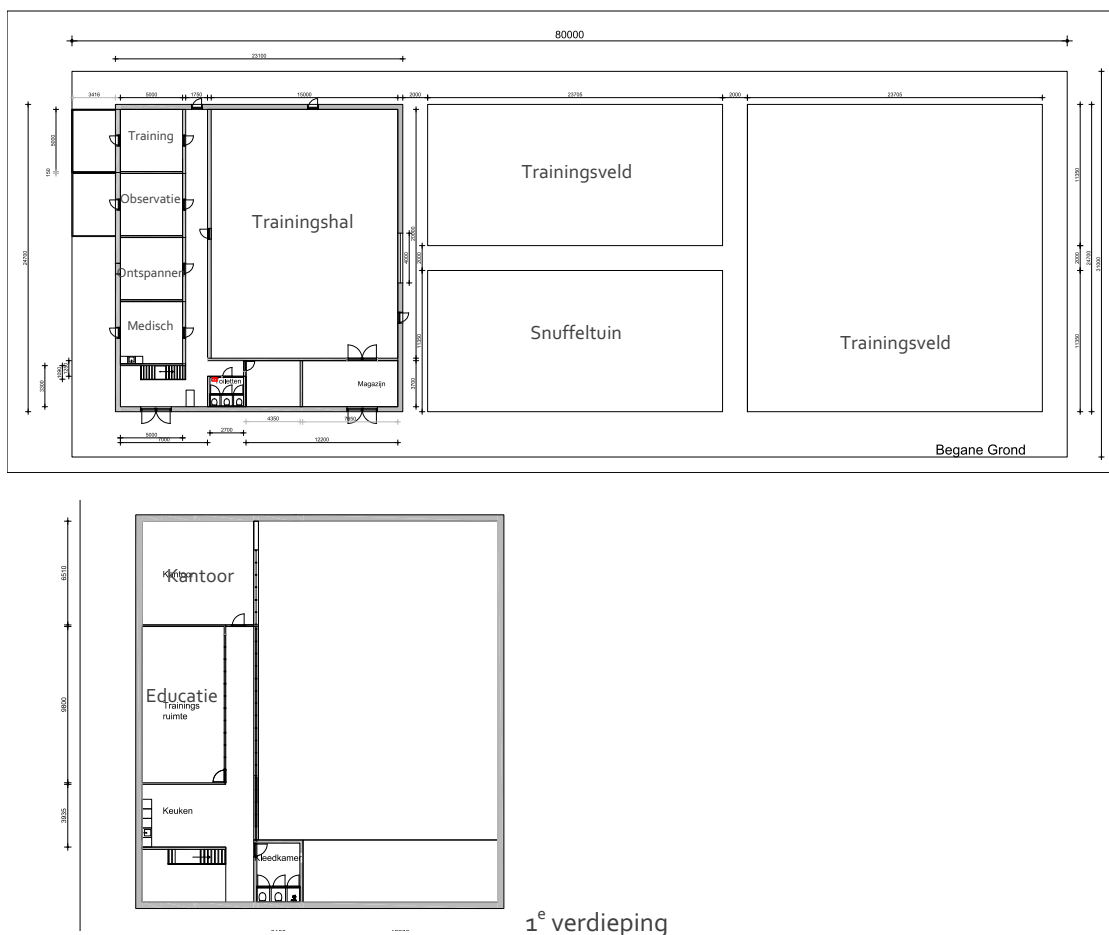
Om het behandelprotocol te kunnen uitvoeren en honden te kunnen voldoen aan hun individuele behoeften, zijn er faciliteiten nodig waarin behandelingen en trainingen kunnen worden uitgevoerd. Deze faciliteiten dienen gescheiden te zijn van in individuele huisvesting zodat het stimuleren van bepaalde gedragssystemen elkaar niet verstoren.

De volgende faciliteiten zijn noodzakelijk om het behandelprotocol te kunnen uitvoeren:

Tabel 2: Overige noodzakelijke faciliteiten (minimale vereisten)

Faciliteit	Doel
Overdekte trainingshal	Prikkelarm trainen, afnemen van gedragstesten, groepstraining
Overdekte ruimte voor observatie/ontspanning/training	Observeren gedrag, ontspannen (huiskamersetting), individueel trainen
Behandelruimte (medisch)	Veterinaire zorg
Trainingsveld	Trainen
Velden	Spelen, Speuren, Jagen
Snuffeltuyn	Snuffelen
Educatieruimte	Opleiden van medewerkers

Van de overige noodzakelijke faciliteiten is een voorbeeldschets gemaakt. In deze situatie is de opvang gescheiden van het trainings- en behandelcentrum waardoor de rust in de kennels niet wordt verstoord en waardoor prikkels geleidelijk kunnen worden opgebouwd tijdens de training. In dit centrum kan er zowel in groepsverband als individueel getraind worden. Ook is er ruimte om opleidingen te geven (theorie en praktijk) aan medewerkers en andere organisaties m.b.t. bijtpreventie.

Figuur 4: Plattegrond overige noodzakelijke faciliteiten

2.4 Veiligheid

Het werken met complexe honden brengt veel risico's met zich mee. Om deze risico's zoveel mogelijk te beperken worden de volgende maatregelen gehanteerd.

Preventieve maatregelen:

- honden worden enkel en alleen gehanteerd door aangewezen medewerkers met de juiste expertise die is afgestemd op de afdeling of tijdens transport. Door deze expertise is de medewerker in staat de risico's van de individuele hond in te schatten;
- alle medewerkers krijgen een interne opleiding m.b.t. bijtpreventie;
- er wordt, zo nodig, gebruik gemaakt van extra hulpmiddelen zoals een vangstok, muilkorf of dubbele lijnen;
- afdelingen zijn afgestemd op de mogelijke risico's; pas na beoordeling (afdeling Q en C) is de status van de hond te bepalen en stroomt de hond (mogelijk) door naar een volgende afdeling;
- de huisvesting is aangepast op honden en het daarbij horende risico. Zo zijn op afdeling Q en C extra hekken en sluisen geplaatst.

Reactieve maatregelen:

- alarmknoppen rond de kennels en afdelingen;
- medewerkers hebben verplicht een portofoon bij zich;
- hulpmiddelen zoals breaksticks, toeters en emmers water worden rond de kennels geplaatst;
- medewerkers blijven altijd in elkaars zicht werken.

3. Intake

3.1 Overdracht

Wanneer een hond door de RVO is geselecteerd voor opname, wordt deze getransporteerd vanaf een andere locatie. Voor het transporteren van honden is een checklist opgesteld (*bijlage 1: Checklist voor transport*). De checklist dient om alle voorzieningen voor overdracht vooraf te controleren en alle handelingen die uitgevoerd moeten worden rondom de overdracht vast te leggen. De checklist wordt ingevuld door een hiervoor opgeleide medewerker die verantwoordelijk is voor het transport.

In het geval dat de hond direct wordt getransporteerd vanuit een inbeslagname, wordt er naast de checklist voor transport ook het formulier voor intake ingevuld. Hierin worden de eerste observatie met betrekking tot gedrag en de leefomstandigheden van de hond vastgelegd. Het formulier voor intake wordt ingevuld door een hiervoor opgeleide medewerker die verantwoordelijk is voor het transport. (*Bijlage 2: Formulier voor intake*).

Het transport wordt begeleid door de hiervoor verantwoordelijke medewerker. De voor het transport verantwoordelijke medewerker is opgeleid op:

- het inschatten van risico's naar omstanders;
- het gebruik van de vangstok;
- hantering m.b.t. welzijn.

Wanneer een hond wordt getransporteerd vanuit een andere opvang/opslag locatie wordt er onderling tussen de twee locatiehouders afgesproken wie de hond naar de nieuwe locatie transporteert. In dit geval is er al meer bekend over de eventuele risico's van de hond rondom de overdracht. Voor de overplaatsing vindt er een mondelinge en schriftelijke overdracht plaats over de emotionele staat, het gedrag en de fysieke gezondheidsstaat van de hond.

3.2 Registratie

Bij de intake worden de gegevens van de hond geregistreerd. Alle informatie die bekend is dient te worden opgenomen in het registratiesysteem. Deze eerste registratie vormt de basis van het gehele dossier.

3.2.1 Algemeen

De volgende gegevens worden in het tabblad 'algemeen' opgenomen:

- Naam hond
- Identificatienummer
- Datum in

- Kennelnummer
- Profielfoto
- Geslacht (intact Ja/Nee)
- Chipnummer
- Kleur en omschrijving uiterlijke kenmerken
- Geboortedatum (indien bekend)

De gegevens die van belang zijn voor opname en behandeling wordt uitgebreid verwerkt in de volgende velden:

- Reden van opname
- Herkomst

3.2.2 Reden van opname

Iedere hond wordt opgevangen om een bepaalde reden (de reden van opname). Een reden van opname kan zijn dat de hond bijv. betrokken is geweest bij een bijtincident of in een slecht welzijn verkeert. De reden van opname dient uitgebreid beschreven te worden door het hoofd welzijn en gedrag.

3.2.3 Herkomst

Indien er meer bekend is over het verleden (de herkomst) van de hond, dient dit uitgebreid beschreven te worden onder het kopje herkomst. Hoe meer informatie er bekend is, hoe beter er een uiteindelijke diagnose gesteld kan worden. Ook overige achtergrondinformatie, zoals bijv. het wisselen van eigenaar, wordt beschreven.

Een voorbeeld van de registratie 'algemene gegevens' is te vinden in de bijlagen (*bijlage 3: Voorbeeld algemene gegevens Airtable*).

3.3 Kennelkaart

Een kennelkaart (*Bijlage 4: Kennelkaart*) is een kaart die opgehangen wordt bij de kennel en is bedoeld om korte, belangrijke informatie over te dragen aan de medewerkers. De voorlopige kennelkaart wordt ingevuld aan de hand van informatie uit de intake. De kennelkaart wordt na verandering van status aangepast. Er worden twee kennelkaarten aangemaakt:

- I. Algemeen: met algemene gegevens hond, soort en hoeveelheid voer, inrichting van de kennel, medische bijzonderheden
- II. (Risico)gedrag: waarschuwingen m.b.t. risicogedrag en overige bijzonderheden in bepaalde situaties
 - Hok betreden
 - Aanlijnen/trekken aan de lijn
 - Voer en spel
 - Contact met geleider
 - Commando's
 - Reactie op sociale- en omgevingsprikkels
 - Kan op veld
 - Verrijking

4. Gewenning

Afdeling: Quarantaine (Q)/Gewenning en onderzoek (C)

Verantwoordelijk: Hoofd welzijn en gedrag, individuele casemanager

De gewenningsfase start op dag 1 na opname en duurt (minimaal) twee weken. De hond wordt in deze fase optimaal begeleid door de casemanager en het hoofd welzijn en gedrag. De casemanager is gedurende de gehele gewenningsfase verantwoordelijk voor de hond, houdt alle data bij die tijdens de gewenningsfase worden verzameld (dierenartsverslagen en -verklaringen, opmerkingen m.b.t. gedrag en fysieke gezondheid en uitslagen van observatiemomenten) en verwerkt deze data (registratie).

4.1 Gewenningsproces

De hond heeft tijd nodig om zich aan te passen aan zijn nieuwe omgeving. Dit gewenningsproces gaat in (kleine) stapjes. Dit is afhankelijk van het coping gedrag van de hond. De casemanager bepaalt het exacte proces van gewenning en stelt per individu een dagprogramma op voor de eerste 2 weken. De prikkels kunnen stapsgewijs, naar individuele behoeften, worden opgebouwd. Ook de context kan stapsgewijs worden uitgebreid.

Tabel 3: Voorbeeld gewenningsproces

	Dag 1	Dag 2	Dag 3	Dag 4	Dag 5	Dag 6	Dag 7
Prikkel	Eerste contact casemanager	Aannemen van voer/speelgoed	Passeren onbekende personen	Borstelen door casemanager	Spelen	Passeren andere honden	Gezondheidscheck
Context	Kennel	Veld	Wandeling	Ontspanningsruimte	Veld	Wandeling	Dierenartskamer

Het proces van gewenning verschilt per individu. In enkele gevallen is het opbouwen van diversiteit van context niet mogelijk i.v.m. angstige of agressieve gedragingen van de hond. Wanneer de hond wegens veiligheid of welzijn niet uit de kennel te halen is, wordt er de eerste weken alleen ingezet op de opbouw van het aantal en de intensiteit van de prikkel(s).

4.2 Hechtingsproces

De casemanager bouwt een band op met de hond en wordt daarmee voorspelbaar en betrouwbaar (Deldalle, S., & Gaunet, F. 2014). De casemanager biedt routine en consistentie d.m.v. het geven van voer en door het geven van begeleiding en steun tijdens sociale interacties. Het hechtingsproces is afhankelijk van de expertise van de casemanager die kan inschatten welke handelingen er wel of vooral niet gedaan moeten worden om bovenstaande doelen te bereiken.

4.3 Verrijking

Verrijking helpt bij het verbeteren van de emotionele staat van de hond. Wanneer honden worden gestimuleerd neemt het gevoel van blijheid toe en voorkomt het ongewenste gedragingen. Verrijking is het stimuleren van gedragingen zoals spelen, jagen, speuren, verzorgen en kauwen of het stimuleren van zintuigen d.m.v. geluid of geur (Wells, D. L., Graham, L., & Hepper, P. G. 2002). Het voor de individuele hond opgestelde verrijkingsplan wordt daarom ook direct ingezet om het verblijf in de opvang te veraangename. Tijdens de gewenningsfase wordt er voornamelijk ingezet op voerverrijking in de kennel (Schipper, L. L., Vinke, C. M., Schilder, M. B. H., & Spruijt, B. M. 2008).

Aan de hand van de behoeften van de hond wordt er in week 1 een individueel verrijkingsplan opgesteld door de casemanager. Dit individuele plan wordt toegevoegd aan het overzicht van de gehele opvang en op de daarvoor vastgestelde momenten uitgereikt aan de hond. Een voorbeeld van een verrijkingsplan is te vinden in de bijlagen (*bijlage 5: Voorbeeld van verrijkingsplan*).

4.3.1 Zen-time

Zen-time is een rustmoment voor honden halverwege de dag gedurende elke dag van de week. Tijdens de zen-time gaan alle deuren op slot, de lichten uit en zijn de afdelingen verboden terrein voor het personeel. De honden worden tijdens de zen-time verrijkt met (prooi)geur, snacks en kalmerende muziek (Bowman, A., Dowell, F. J., & Evans, N. 2015). De geur en de snacks wisselen per dag om diversiteit te creëren. Alle andere handelingen worden iedere dag op dezelfde wijze uitgevoerd en worden daardoor voorspelbaar voor de honden.

4.4 Monitoring emotionele staat, gedrag en fysieke gezondheid

Het welzijn van een hond wordt bepaald door de mate waarin honden fysiek en mentaal gezond en daarmee gelukkig en tevreden zijn in hun leefomgeving (Mellor, D.J. 2016). Het omvat verschillende aspecten, waaronder goede voeding, toegang tot schoon water, passende huisvesting, voldoende lichaamsbeweging, sociale interacties, medische zorg en emotionele ondersteuning. Het waarborgen van het welzijn van honden vereist aandacht voor zowel de basisbehoeften als de individuele behoeften van de hond, rekening houdend met hun ras, leeftijd, de gezondheidstoestand en temperament. Een goede balans tussen lichamelijke en mentale stimulatie; liefdevolle verzorging en een veilige omgeving draagt bij aan het welzijn van honden.

Voor opslaghouder vereist de RVO het registreren van basisgegevens. Naast het registreren van deze vereiste basisgegevens is het voor het goed kunnen monitoren van de emotionele staat, het gedrag en de fysieke gezondheid, ook noodzakelijk om hier een specifieke registratie van bij te houden. HondenCampus heeft voor de registraties gebruik gemaakt van de software van Airtable. Men kan ook gebruik maken van soortgelijke software, zo lang de ontwikkeling van onderstaande gegevens bijgehouden kan worden.

De emotionele staat en het gedrag worden, naast de fysieke gezondheid, tijdens de gewenningsfase gemonitord. Voorzieningen m.b.t. welzijn, zoals huisvesting en verrijking, worden zo nodig bijgesteld. In deze fase wordt het gedrag van de

hond nog minimaal beïnvloed door training om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de huidige gedragingen en emotionele staat van de hond.

4.4.1 Observatie mentale gezondheid

De observatieperiode van het gedrag van de hond start op dag 1. Het gedrag wordt gescoord op de volgende onderdelen:

1. Gedrag in de kennel
2. Gedrag naar mensen
3. Gedrag bij hanteren
4. Gedrag rondom voer
5. Gedrag rondom speelgoed
6. Gedrag buiten de kennel
7. Gedrag naar andere honden

In onderstaande tabel staan de momenten van observatie, op welke onderdelen de hond wordt geobserveerd, welke gedragingen er te scoren zijn en de inschatting die gemaakt kan worden van de emotionele staat:

Tabel 4: Observatiemomenten en scores

Observatiemomenten	Dag 1,2,3,4,5,6,7/ na 1 week/na 2 weken/ maandelijks
Onderdelen	Kennel, Mensen, Hanteren, Voer, Speelgoed, Wandeling, Andere honden
Gedragingen	Vriendelijk, Vrolijk, Geïnteresseerd, Relaxed, Kalm, Opgewonden, Agressief, Ongeïnteresseerd, Angstig, Gespannen, Depressief
Emotionele staat	Pleasant-Exited, Pleasant-Calm, Unpleasant-Exited, Unpleasant-Calm
Ontwikkeling	Vooruitgang, Stilstand, Achteruitgang

Een voorbeeld van de score is te vinden in de bijlagen (*bijlage 6: Voorbeeld observatie*).

4.4.2 Veterinaire zorg

De vaste dierenarts(praktijk) van de opvang is verantwoordelijk voor de medische begeleiding van de hond. De dierenarts voert een standaard consult uit binnen 24 uur na opname van de hond. Het onderzoek door de dierenarts omvat de algehele fysieke conditie van de in de opvang terecht gekomen honden en wordt uitgevoerd aan de hand van de punten die zijn opgenomen in het programma van eisen van de RVO (1.2.5A Diagnose). Door de dierenarts wordt een dierenartsverklaring opgemaakt (programma van eisen van de RVO bijlage 4a). De dierenarts zorgt, indien de fysieke gesteldheid van het dier zich daartegen niet verzet, ook voor het toedienen van de nodige vaccinaties (programma van eisen bijlage 4b).

De dierenarts kan tot de conclusie komen dat er aanvullende onderzoeken en/of behandelingen noodzakelijk zijn. De dierenarts brengt eerst mondeling de casemanager en de paraveterinair op de hoogte en doet daarna schriftelijk verslag. In overleg (met de RVO) wordt besproken en schriftelijk vastgelegd welke aanvullende onderzoeken en/of behandelingen mogen worden uitgevoerd.

Fysieke gezondheidsproblemen en gedragsproblemen hangen vaak met elkaar samen. Ook de casemanager kan fysieke gezondheidsproblemen bij de hond constateren. In dit geval wordt door de casemanager met de dierenarts en de paraveterinair overlegd of onderzoek en/of behandeling gewenst is.

4.4.3 Medisch dossier

Om de fysieke gezondheid van de hond te kunnen monitoren worden alle medische gegevens bijgehouden. In dit dossier zijn de volgende onderdelen opgenomen:

- Vaccinaties (herhalingen worden vermeld in de kalender)
 - Kopie paspoort
- Parasietenbehandelingen (herhalingen worden vermeld in de kalender)
 - Ontwormen
 - Ontvlooiën
- Medische status:
 - De hond is nog niet gezien door een dierenarts;
 - De hond is in (medische) behandeling;
 - De hond is gezond verklaard.
- Medicatie:
 - Soort medicatie;
 - Reden van medicatie;
 - Start- en einddatum medicatie;
 - Dosering.
- Medische bijzonderheden:
 - Foto's van uiterlijke, medische bijzonderheden
 - Dierenartsverklaringen
 - Dierenartsverslagen
- Voeding:
 - Soort voer (dieet)
 - Hoeveelheid voer per dag
 - Gewicht (wordt wekelijks bijgehouden)

4.4.4 Gezondheidscheck

De casemanager voert wekelijks een gezondheidscheck uit. Tijdens de gezondheidscheck beoordeelt de casemanager de volgende zaken:

1. Body condition
2. Gangwerk
3. Inspectie van de neus, oren en hogen
4. Inspectie van de huid en vacht
5. Mond en tanden

Ook andere afwijkende gedragingen zoals hoesten, niezen, braken etc. die wijzen op ziekte- of gezondheidsproblemen worden door de casemanager geregistreerd.

4.4.5 Opmerkingen medisch en gedrag

Alle casemanagers hebben de mogelijkheid om in de registratie opmerkingen te plaatsen over medische- en/of gedragsmatige bijzonderheden. De casemanager kan aangeven of de opmerking urgentie vereist. Er gaat direct een mail naar de paraveterinair zodat deze kan beoordelen of (directe) actie noodzakelijk is. Een voorbeeld van het opmerkingenformulier is te vinden in de bijlagen (*bijlage 7: Voorbeeld opmerkingen Airtable*).

4.5 Evaluaties

Evaluaties vinden op meerdere momenten in het traject plaats:

- Na de gewenningsfase
- Na de onderzoeksfase
- Na de behandelfase
- Na de verlenging van de behandelfase
- Na de tweede onderzoeksfase
- Maandelijks na de overplaatsing naar afdeling A (plaatsing)

4.5.1 Overleg

De specialisten hebben vaste momenten van overleg waarin honden geëvalueerd worden:

Wekelijks overleg: er vindt een wekelijks overleg plaats met hoofd welzijn en gedrag, hoofd beoordeling en gedrag, de paraveterinair en de casemanagers. In dit overleg wordt het volgende besproken:

- Status hond
- Uitslagen van observaties en onderzoeken (medisch/gedrag)
- Resultaten van behandeling
- Mogelijke aanpassingen van het behandelplan

Uitzonderlijk overleg: er vindt een uitzonderlijk overleg plaats met de casemanager, de paraveterinair en de dierenarts om honden met een zorg-status (honden waar een grote zorg heerst over de emotionele staat, het probleemgedrag of de fysieke gezondheid) te bespreken.

In het wekelijkse- en het uitzonderlijke overleg vinden ook de evaluaties plaats. De status van de hond wordt (mogelijk) aangepast.

In de gewenning-evaluatie worden de volgende onderwerpen besproken:

- Gezondheidsstatus hond
- Mate van hechting en gewenning
- Uitslagen en ontwikkelingen van de observaties

Aan het eind van de gewenningsfase wordt bepaald of de hond fysiek en mentaal in staat is om de onderzoeksfase in te gaan. Er wordt een verlenging van de gewenningsfase geadviseerd wanneer:

- De hond nog symptomen van pijn laat zien;
- De hond nog niet hanteerbaar is door de casemanager, maar er wel een positieve ontwikkeling zichtbaar is;
- De hond nog te veel beïnvloed wordt door nieuwe omgevingsfactoren, maar er wel een positieve ontwikkeling zichtbaar is.

4.5.2 Statusbepaling

Afhankelijk van de uitkomst wordt er na het overleg een nieuwe status toegewezen. Deze statusbepaling is van belang om de passende zorg en behandeling te kunnen toepassen:

Tabel 5: Status protocol

Status	Duur	Doel
Gewenning	Min. 2 weken	De hond moet wennen aan zijn omgeving en zijn casemanager. De hond wordt geobserveerd op zijn emotionele staat en gedrag.
Onderzoek	2-4 weken	De hond wordt onderzocht op zijn emotionele staat en (probleem)gedrag. Er wordt een diagnose/prognose gesteld. Er wordt een behandelplan opgesteld.
Behandeling	4 weken	De hond wordt behandeld op zijn emotionele staat en zijn probleemgedrag. Het behandelplan wordt d.m.v. behandeling en training uitgevoerd.
Verlenging	4-8 weken	De behandeling van de hond wordt, indien nodig, verlengd.
Zorg	-	Er heerst een grote zorg over de emotionele staat en/of het (probleem)gedrag van de hond. Evaluaties zijn noodzakelijk.
In afwachting	-	De hond is in afwachting van een uitspraak m.b.t. uitkomst.
Plaatsbaar	-	De hond is klaar voor herplaatsing en mag vanuit deze status geplaatst worden.
Uitwisseling	-	De emotionele staat van de hond kan beter gewaarborgd worden in een andere context of de kans op herplaatsing wordt vergroot bij uitwisseling.

5. Onderzoek

Afdeling: Gewenning en onderzoek (C)

Verantwoordelijk: Hoofd welzijn en gedrag en hoofd beoordeling en gedrag.

Na de gewenningsfase van (minimaal) 2 weken start de onderzoeksfase. In deze fase wordt het algehele gedrag van de hond in kaart gebracht d.m.v. diverse onderzoeken en worden er diagnoses gesteld m.b.t. de gedragsproblematiek van de hond. Het hoofd welzijn en gedrag werkt in deze samen met het hoofd beoordeling en gedrag.

De onderzoeksfase bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Bronnenonderzoek
2. Gedragsonderzoek
3. Diagnose/prognose
4. Behandelplan

5.1 Bronnenonderzoek

Tijdens het bronnenonderzoek onderzoekt het hoofd beoordeling en gedrag de beschikbare bronnen over het verleden waaronder de herkomst van de hond. Deze informatie is van belang bij het stellen van een juiste diagnose/prognose. Bronnen die gebruikt kunnen worden zijn:

- Informatie van de (oud) eigenaar (indien beschikbaar)
- Informatie vanuit de eerdere opvang/opslaglocatie
 - Herkomst
 - Medisch dossier
 - Bijgehouden gedragingen en bijzonderheden
 - Reden van overplaatsing
- Medisch dossier opgebouwd/aangevuld vanuit gewenningsfase (fysieke gezondheid)
- Uitkomsten van observaties (mentale gezondheid)

De informatie die is verzameld vanuit het bronnenonderzoek wordt verwerkt in de registratie. In het bronnenonderzoek komen mogelijk factoren naar boven over het (risico)gedrag van de hond en mogelijke welzijnsproblemen vanuit het verleden. Deze factoren worden meegenomen in het verdere onderzoek.

5.2 Onderzoek (risico)gedrag

Het doel van het gedragsonderzoek is om een gedegen diagnose en prognose te kunnen stellen over het (risico)gedrag en de emotionele staat van de hond. Er zijn diverse manieren om onderzoek te verrichten. Onderzoeken die worden toegepast zijn afhankelijk van de individuele hulpvraag van de opgenomen hond. De onderzoeken die worden toegepast tijdens de onderzoeksfase zijn als volgt:

1. Context gebonden onderzoek naar risicofactoren (Bowen, J., Fatjo, J., Pluimakers, J., 2019)
2. Trainbaarheid

5.2.1 Context gebonden onderzoek

Het context gebonden onderzoek is bedoeld om meer inzicht te krijgen in:

- De frequentie dat het probleemgedrag optreedt;
- In welke situaties het probleemgedrag optreedt;
- Naar welke specifieke prikkels het probleemgedrag optreedt;
- Hoe consequent de hond het probleemgedrag naar deze prikkels laat zien;
- Welke risicofactoren er invloed hebben op het gedrag van de hond.

Aan de hand van de factoren die naar boven zijn gekomen tijdens bovenstaande onderzoeken, bepalen het hoofd welzijn en gedrag en het hoofd beoordeling en gedrag welke verdere onderzoeken en gedragstesten er nodig zijn om een sluitend beeld te krijgen van de emotionele staat en de (risico)gedragingen van de hond. Voorafgaand aan dit onderzoek wordt er door de gedragsbeoordelaar een plan gemaakt hoe de bovenstaande punten onderzocht kunnen worden bijv. in de vorm van het afnemen van gedragstesten.

Van alle onderzoeken wordt er beeldmateriaal gemaakt. Naast de hond dienen alle factoren, zoals omgevingsfactoren, vastgelegd te worden op beeld. Op deze manier kan er grondig gekeken worden naar welke factoren invloed hebben gehad op het gedrag dat de hond vertoont.

5.2.2 Trainbaarheid

De casemanager beoordeelt, tijdens de dagelijkse bezigheden, of en zo ja, in welke mate de hond trainbaar is. Hierbij wordt gekeken naar de sociabiliteit (in welke mate vertoont de hond sociaal gedrag en contactgedrag naar de trainer) en naar de mate van opwindning van de hond. Een hoge mate van opwindning verstoort het trainingsproces bij de hond.

Tabel 6: De verschillende niveaus waarop trainbaarheid kan worden gescoord op basis van het niveau van sociabiliteit en opwindning van de hond.

Sociability	Arousal	Trainability
High	Low	High
Low	Low	Average
Low	High	Low
High	High	Average

De casemanager beoordeelt waar de hond het beste mee te motiveren is tijdens de training:

- **Extrinsieke motivatie:** wanneer gedrag gemotiveerd wordt door iets externs zoals voer of spel;
- **Intrinsieke motivatie:** motivatie die gebaseerd is op het plezier wat de hond beleeft bij het ondernemen van een bepaalde activiteit zonder dat er sprake is van een externe beloning zoals jagen of speuren.

De casemanager beoordeelt de mate van controle en eventuele hulpmiddelen die nodig zijn voor de training. De mate van controle hangt bijv. af van de grootte van de hond, of de hond trekt aan de lijn en hoe vaak de hond afgeleid is door prikkels uit de omgeving.

De casemanager beantwoordt de volgende vragen:

- In wat voor mate is de hond trainbaar?
 - Laag
 - Gemiddeld
 - Hoog
- In wat voor mate maakt de hond contact met de geleider?
 - Laag
 - Gemiddeld
 - Hoog
- Waar is de hond het beste mee te motiveren?
 - Voer
 - Spel
 - Jagen
 - Speuren
 - Stem
 - Aandacht
 - Overig
- In wat voor mate is de hond controleerbaar?
 - Slecht
 - Gemiddeld
 - Goed
- Welke hulpmiddelen zijn toepasbaar tijdens de training?
 - Halsband

- b. Tuig
- c. Korte lijn
- d. Lange lijn
- e. Dubbele lijn
- f. Muilkorf
- g. Overig

De antwoorden op bovenstaande vragen worden opgenomen in het evaluatieformulier.

5.3 Diagnose/prognose

Wanneer alle onderzoeken zijn afgerond wordt er aan de hand van alle verzamelde informatie een diagnose gesteld over de emotionele staat en het probleemgedrag van de hond en wordt er een prognose gegeven.

Het stellen van een diagnose bij probleemgedrag bij een hond omvat het systematisch analyseren en identificeren van de oorzaken en factoren die bijdragen aan het ongewenste gedrag van de hond. Het proces begint bij het verzamelen van gedragsinformatie en informatie over de fysieke gezondheid d.m.v. onderzoeken die zijn beschreven. Het doel is om mogelijke onderliggende oorzaken te identificeren zoals medische aandoeningen, emotionele stress, onvoldoende socialisatie, erfelijke eigenschappen, gebrek aan stimulatie, slecht welzijn of conditionering.

5.3.1 Evaluatieformulier

De ontwikkelingen m.b.t. emotionele staat en het (risico)gedrag worden bijgehouden aan de hand van alle verzamelde informatie gedurende een fase en de evaluatie die aan het einde van een fase wordt afgenomen door het hoofd beoordeling en gedrag. Er wordt door het hoofd beoordeling en gedrag een evaluatieformulier ingevuld aan de hand van grade keys. De ontwikkeling van de emotionele staat en het (risico)gedrag kunnen op deze manier los van elkaar beoordeeld worden. De grade keys beschrijven gedragingen waarbij een score kan worden gegeven:

A Geen zorgen	De hond verkeert in een goede emotionele staat
	De hond vertoont voldoende rustgedrag, exploratiegedrag en verzorgingsgedrag ook wanneer hij alleen is. De hond maakt uit zichzelf sociaal contact, is speels en is zeer controleerbaar en trainbaar. De hond verkeert in een goede emotionele staat.
B Milde zorgen	De emotionele staat van de hond is licht zorgelijk
	De hond is onrustig tijdens het alleen zijn en wil mogelijk niet eten/drinken. De hond voelt zich alleen prettig in de aanwezigheid van sociale prikkels. De hond is gemiddeld controleerbaar trainbaar. De hond verkeert meestal in een goede emotionele staat.
C Matige zorgen	De emotionele staat van de hond is zorgelijk
	De hond is overactief en vocaliseert veel. De hond is constant alert en rust weinig. De hond maakt weinig sociaal contact. Er zijn veel momenten waar acute stress optreedt. De hond verkeert vaak in een slechte emotionele staat.
D Ernstige zorgen	De emotionele staat van de hond is zeer zorgelijk
	De hond vertoont afwijkend gedrag of doorbreekbaar abnormaal gedrag. De hond is mogelijk depressief en vertoont amper sociaal contact. De hond vertoont in veel situaties paniek. De hond verkeert meestal in een slechte emotionele staat.
E Extreme zorgen	De emotionele staat van de hond is extreem zorgelijk
	De hond vertoont ondoorbreekbaar abnormaal en afwijkend gedrag. De hond maakt geen sociaal contact en is onbenaderbaar. De hond verkeert constant in een emotionele staat.

Figuur 5: Grade key beoordeling emotionele staat

A Geen zorgen	De hond wordt als veilig en stabiel aangemerkt
	De hond vertoont geen agressie. De hond zet actieve of passieve vriendelijk/sociaal gedrag in naar sociale prikkels of reageert neutraal. De hond herstelt vrijwel direct en volledig in nieuwe situaties of bij het zien/horen van onbekende prikkels.
B Milde zorgen	De hond wordt als licht zorgelijk aangemerkt
	De hond vertoont geen agressie. De hond vertoont als reactie op een prikkel vermijdingsgedrag, lichte mate van angst of opwinding (met herstel). De hond vertoont een lichte mate van spanning en steun zoeken. Het spanningsniveau van de hond is laag. Het gedrag is door een vaste geleider te doorbreken.
C Matige zorgen	De hond wordt als zorgelijk aangemerkt
	De hond vertoont dreigagressie maar houdt afstand, of vergroot de afstand, tot de prikkel. De hond vertoont een hoge mate van opwinding maar richt niet om. De hond vertoont angstgedrag en herstelt slecht. De hond vertoont een hogere mate van spanning en steun zoeken. Het gedrag is met moeite door een vaste geleider te doorbreken.
D Ernstige zorgen	De hond wordt als zeer zorgelijk aangemerkt
	De hond vertoont agressie met bijtgedrag (happen, bijten en loslaten). Voorafgaand aan het bijten vertoont de hond waarschuwingssignalen. De hond vertoont hoge opwinding en richt om. De hond vertoont een hoge mate van spanning. De hond verliest de focus op de prikkel wanneer deze uit beeld is.
E Extreme zorgen	De hond vertoont risicogedragingen die een zeer hoge impact als gevolg kunnen hebben
	De hond vertoont bijtgedrag in de vorm van vasthouden, trekken, schudden/scheuren of overpakken. De hond laat niet uit zichzelf los. De hond vertoont voorafgaand aan het bijten (amper) waarschuwingssignalen. Er is sprake van een snelle escalatie. Het gedrag is moeilijk te interrumperen. De hond houdt een focus op de prikkel, ook wanneer deze uit beeld is.

Figuur 6: Grade key risicobeoordeling

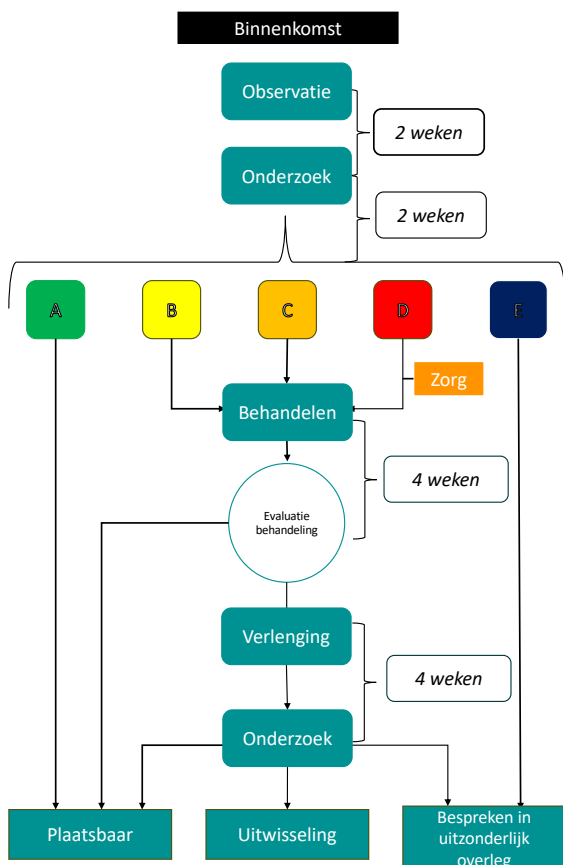
Een voorbeeld van een evaluatieformulier is te vinden in de bijlagen (*bijlage 8: Evaluatieformulier*)

5.3.2 Tijdlijn

De tijdlijn is ontwikkeld om de prognose van de hond objectief te kunnen blijven monitoren en indien noodzakelijk aan te kunnen passen. Onderstaand schema is te raadplegen op het moment van evaluatie:

- Honden met een A-score op welzijn en gedrag hebben geen behandeling nodig en zijn direct plaatsbaar;
- Honden met een B-, C- of D-score op welzijn en/of gedrag hebben behandeling nodig. Na 4 weken wordt de behandeling geëvalueerd. In het wekelijks overleg wordt bepaald of de hond een A-score behaald en daarmee plaatsbaar is, verlenging nodig heeft of een zorgstatus verkrijgt.
- Honden met een E-score op welzijn en/of gedrag hebben een zeer slechte prognose en zullen worden besproken in het uitzonderlijke overleg waarbij alle mogelijke opties worden bekeken.

De emotionele staat en het gedrag van de hond hebben mogelijk een slechte fysieke gezondheid als onderliggende motivatie. De prognose m.b.t. tot de fysieke gezondheid dient daardoor altijd meegenomen te worden in de algehele prognose van de hond.

Figuur 7: Tijdlijn onderzoek, evaluaties en behandeling.

Het hoofd beoordeling en gedrag vult het evaluatieformulier in met de gestelde diagnose(s). In dit formulier wordt aangegeven of, en in wat voor mate, de hond zorgelijk risicogedrag vertoont en in wat voor emotionele staat de hond verkeerd.

Het evaluatieformulier wordt door het hoofd beoordeling en gedrag besproken met het hoofd welzijn en gedrag, de casemanagers en de dierenarts. Naast de diagnoses op emotionele staat en risicogedrag, wordt ook de fysieke gezondheidstoestand van de hond meegenomen in het stellen van een prognose. Aan de hand van dit overleg wordt er een prognose gesteld waar, op dit punt in het protocol, de volgende opties uit kunnen komen:

- A. **Herplaatsen:** de hond is fysiek en mentaal gezond. De prognose is zeer gunstig en de hond kan herplaatst worden zonder behandeling.
- B. **Behandelen:** de hond is op dit punt **niet** fysiek en/of mentaal gezond. De fysieke en/of mentale problemen zijn **wel** behandelbaar. De prognose is gunstig wanneer behandeling wordt toegepast.
- C. **Bespreken in uitzonderlijk overleg:** de hond is op dit punt **niet** fysiek en/of mentaal gezond. De fysieke en/of mentale problemen zijn **niet** behandelbaar en niet beheersbaar en vanuit welzijnsoptiek acceptabel voor het dier. Het dier is niet op een duurzame en verantwoorde wijze terug te plaatsen in de maatschappij. Om verder onnodig fysiek en/of mentaal lijden van het dier te voorkomen wordt het dier besproken in het uitzonderlijk overleg waaruit mogelijk de beslissing volgt om over te gaan op euthanasie.

5.3.3 Status wijzigen

Na de afronding van de gewenningsfase, de onderzoeksfase en de evaluatie krijgt de hond een nieuwe status toegewezen:

Tabel 7: Status protocol

Status	Duur	Doel
Gewenning 	Min. 2 weken	De hond moet wennen aan zijn omgeving en zijn casemanager. De hond wordt geobserveerd op zijn emotionele staat en gedrag.
Onderzoek 	2-4 weken	De hond wordt onderzocht op zijn emotionele staat en (probleem)gedrag. Er wordt een diagnose/prognose gesteld. Er wordt een behandelplan opgesteld.
Behandeling	4 weken	De hond wordt behandeld op zijn emotionele staat en zijn probleemgedrag. Het behandelplan wordt d.m.v. behandeling en training uitgevoerd.
Verlenging	4-8 weken	De behandeling van de hond wordt verlengd.
Zorg	-	Er heerst een grote zorg over de emotionele staat en/of het (probleem)gedrag van de hond. Evaluaties zijn noodzakelijk.
In afwachting	-	De hond is in afwachting van een uitspraak m.b.t. uitkomst.
Plaatsbaar	-	De hond is klaar voor herplaatsing en mag vanuit deze status geplaatst worden.
Uitwisseling	-	De emotionele staat van de hond kan beter gewaarborgd worden in een andere context of de kans op herplaatsing wordt vergroot bij uitwisseling.

Honden die 'in afwachting' zijn en/of een euthanasie advies hebben gekregen, worden **niet** verder behandeld op gedrag. Deze hond verblijven tot de uitspraak op afdeling C. Deze honden vormen een verhoogd risico voor de omgeving en verkeren vaak in een slechte emotionele staat. Afdeling C is ingericht op honden met deze status en het niveau van expertise van de medewerkers van afdeling C is afgestemd op de behoeften van de honden met deze status. Het dagprogramma is afgestemd op de emotionele staat van de hond.

5.3.4 Behandelplan

Het behandelplan wordt opgesteld door het hoofd welzijn en gedrag. Voor behandeling wordt de hond overgeplaatst naar afdeling B. Hiervoor vindt een mondelinge en schriftelijke overdracht plaats. Het behandelplan (Collins K., Zverina, L., Patterson-kane, E., Cussen, V., Reid, P., 2022) wordt uitgevoerd door de casemanager. Het behandelplan bestaat uit de volgende onderdelen:

- Dagprogramma: care, seek, play, de-stress etc.
- Behandeling: training m.b.t. probleemgedrag
- Training: gehoorzaamheid

6. Behandelen

Afdeling: B

Verantwoordelijk: individuele casemanagers

Op dit punt in het behandelprotocol is er, dankzij de gewennings- en onderzoeksfase, meer bekend over de individuele behoeften van de hond.

6.1 Huisvesting

De interne huisvesting van de individuele hond wordt weer opnieuw bepaald aan de hand van hoofdstuk 2.

6.2 Behandelplan

Voor iedere individuele hond wordt er een behandelplan opgesteld. Dit behandelplan kent 2 onderdelen:

1. Mentale gezondheid
 2. Fysieke gezondheid
1. Behandelplan mentale gezondheid:
 - a) het voldoen aan zijn behoeften, en dit te blijven waarborgen, waardoor de emotionele staat tijdens de opvangperiode verbetert d.m.v. het opstellen van een activiteitenprogramma;
 - b) het behandelen van probleemgedrag van de hond (Reid, P.J., Collins, K., 2015), waardoor de risico's voor de omgeving afnemen en de hond veilig terug kan worden geplaatst in de maatschappij;
 - c) het trainen van basisoefeningen in groepsverband om de plaatsbaarheid van de hond te vergroten d.m.v. gehoorzaamheidstraining.

2. Behandelplan fysieke gezondheid:

Naast behandelplan op de mentale gezondheid van de hond, kan er ook sprake zijn van een medisch behandelplan. Dit plan wordt bepaald door de dierenarts in samenwerking met de paraveterinair. In het wekelijks overleg wordt bepaald of beide plannen naast elkaar uitgevoerd kunnen worden en zo niet, welk plan voorrang krijgt.

6.2.1 Activiteiten

Om de hond in zijn behoeften te voorzien is een individueel dag- en weekprogramma opgesteld. Hierbij kan een keuze worden gemaakt uit de volgende activiteiten:

CARE	SEEK	PLAY	DE-STRESS
☐	☐	☐	☐
☐ Borstelen	☐ Speuren bos	☐ Spel bal/touw	☐ Huiskamer
☐ Wassen	☐ Snuffeluin	☐ Spelen soortgenoot	☐ Muziek
☐ Knuffelen	☐ Coursing	☐ Behendigheid	☐ Kauwen
☐ Wandelen met soortgenoot	☐ Flirtpowl	☐ Funtraining	☐ Hersenwerk

Figuur 8: Activiteiten verbetering emotionele staat

6.2.2 Behandelen mentale gezondheid

In het dag- en weekprogramma zijn de volgende behandelmomenten met de vaste casemanager opgenomen:

- 5 keer in de week
- 20 minuten per dag

Voor de individuele hond wordt een behandelplan opgesteld. Behandelen is een vorm van trainen maar dan specifiek gericht op het probleemgedrag. Het behandelplan bestaat uit de volgende onderdelen:

- Beschrijving van probleemgedrag
 - *Voorbeeld: de hond valt tijdens de wandeling uit naar soortgenoten die dreigend gedrag laten zien. De hond laat voorafgaand aan het uitvallen dreigagressie zien. De spanning bouwt op van weggijken, naar verstarren en fixeren, naar uitvallen. De hond doet dit wanneer hij kort is aangeliend en de afstand minder dan 10 meter bedraagt.*
- Methode
 - *Voorbeeld: Click to Calm.*
- Motivatie
 - *Voorbeeld: Timing + afstand nemen, clicker en worst.*
- Stappen
 - *Voorbeeld: Stap 1: afstand 15 meter, Stap 2: afstand 10 meter, Stap 3: afstand 5 meter, Stap 4: voor- en achter de hond aanlopen, Stap 5: sociaal wandelen.*

Na iedere behandeling vult de casemanager het formulier 'training' in:

- Welke training heb je toegepast?
- In welke context/situatie heb je getraind?
- Op welke prikkels heb je getraind?
- Wat is de status van de training?
 - Beginner
 - Gevorderd
 - Onderhoudend
- Welke stap heb je tijdens de training afgerond?
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
- Eventuele bijzonderheden of zorgen.
- Beeldmateriaal van de training.

Een voorbeeld van het trainingsformulier is te vinden in de bijlagen (*bijlage 9: Voorbeeld van formulier training*)

6.2.3 Gehoorzaamheidstraining

De hond neemt 1 à 2 keer per week deel aan een gehoorzaamheidstraining in groepsverband. Tijdens deze training worden basisoefeningen aangeleerd die de kans op herplaatsen vergroten. In sommige gevallen is de behandeling van 6.2.2 ook toepasbaar tijdens de gehoorzaamheidstraining; de casemanager traint in dit geval mee met de groep maar volgt haar eigen plan.

Enkele voorbeelden van basisoefeningen zijn:

Tabel 8: Voorbeeld basisoefeningen en uitvoer

Oefening	Uitvoer
Aandacht	De hond checkt uit zichzelf in of kijkt op commando naar de geleider
Zit	De hond gaat op commando zitten
Af	De hond gaat op commando liggen
Blijf	De hond blijft op commando in positie
WZT	De hond wandelt ontspannen mee aan de lijn zonder te trekken
Touch	De hond raakt met zijn snuit een target aan
Hier	De hond komt op commando terug naar de geleider
Plaats	De hond gaat op commando naar zijn plaats en gaat zitten/liggen

6.2.4 Dag/weekprogramma

Voor iedere hond wordt een individueel programma opgesteld waarin alle elementen zoals behandelen, trainen en activiteiten terugkomen. Het programma wordt wekelijks herhaald zodat er een duidelijke, voorspelbare structuur ontstaat voor de hond.

Tabel 9: Voorbeeld weekprogramma hond

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
Dagdeel 1	Wandelen	Wandelen	Wandelen	Play	Wandelen	Wandelen	Wandelen
Dagdeel 2	Behandelen	De-stress	Behandelen	Behandelen	De-stress	Play	Seek
Dagdeel 3	Care	Gehoorzaamheid	De-stress	Seek	Gehoorzaamheid	Care	Wandelen
Dagdeel 4	Play	Wandelen	Wandelen	Wandelen	Play	Wandelen	

6.3 Evaluatie

Na 4 weken behandelen vindt er een evaluatie plaats in het wekelijkse teamoverleg. Het hoofd beoordeelt en gedrag neemt een nieuwe evaluatie af en vult het evaluatieformulier in. Aan de hand van de ontwikkelingen van de behandeling wordt bepaald of de status van de hond aangepast wordt:

Tabel 10: Status protocol

Status	Duur	Doel
Gewenning 	Min. 2 weken	De hond moet wennen aan zijn omgeving en zijn casemanager. De hond wordt geobserveerd op zijn emotionele staat en gedrag.
Onderzoek 	2-4 weken	De hond wordt onderzocht op zijn emotionele staat en (probleem)gedrag. Er wordt een diagnose/prognose gesteld. Er wordt een behandelplan opgesteld.
Behandeling 	4 weken	De hond wordt behandeld op zijn emotionele staat en zijn probleemgedrag. Het behandelplan wordt d.m.v. behandeling en training uitgevoerd.
Verlenging	4-8 weken	De behandeling van de hond wordt verlengd.
Zorg	-	Er heerst een grote zorg over de fysieke gezondheid, emotionele staat en/of het (probleem)gedrag van de hond. Evaluaties zijn noodzakelijk.
In afwachting	-	De hond is in afwachting van een uitspraak m.b.t. uitkomst.
Plaatsbaar	-	De hond is klaar voor herplaatsing en mag vanuit deze status geplaatst worden.
Uitwisseling	-	De emotionele staat van de hond kan beter gewaarborgd worden in een andere context of de kans op herplaatsing wordt vergroot bij uitwisseling.

De behandeling wordt zo nodig verlengd wanneer er wel een positieve ontwikkeling zichtbaar is, maar de doelen van de behandeling nog niet zijn behaald.

Wanneer de doelen van de behandeling zijn behaald, wordt de hond overgeplaatst naar afdeling A voor herplaatsing.

7. Plaatsing

Afdeling: A

Verantwoordelijk: Hoofd dierverzorging, diervverzorgers

De individuele huisvesting wordt weer opnieuw bepaald aan de hand van hoofdstuk 2. Op dit punt in het protocol is er, dankzij de gewennings- onderzoeks- en behandelfase, meer bekend over de behoeften van de hond. De huisvesting is hierdoor beter af te stemmen op deze behoeften.

7.1 Opvang voor plaatsing

De hond wordt overgeplaatst naar afdeling A voor herplaatsing. In deze fase van het protocol is de behandeling met succes afgerond en verkeert de hond in een goede emotionele staat. De risicogedragingen naar de omgeving zijn sterk afgenomen en de hond kan weer verantwoord deelnemen aan de maatschappij. Voordat de hond overgeplaatst of herplaatst wordt, zal hij nog enige tijd in de opvang verblijven om te monitoren of de hond stabiel blijft onder de nieuwe omstandigheden die overeenkomen met de maatschappij waarin de hond terugkeert. Tijdens deze periode is het van groot belang dat de emotionele staat van de hond gewaarborgd blijft. De diervverzorgers van afdeling A zijn intern opgeleid om hierin te kunnen voorzien.

Voordat de hond vanuit afdeling B overgeplaatst wordt naar afdeling A, loopt het hoofd dierverzorging ruim een week mee met de individuele casemanager van de hond. Hier vindt een uitgebreide mondelinge overdracht plaats. Op deze manier leert het hoofd dierverzorging de hond kennen en is vervolgens in staat om vragen vanuit de diervverzorgers over deze individuele hond, te beantwoorden.

7.1.1 Kennelkaart

Voor de schriftelijke overdracht wordt er een nieuwe kennelkaart-gedrag opgemaakt. Op deze kaart staan bijzonderheden van en omgangsregelingen met de hond binnen de opvang vermeld. Een voorbeeld van de kennelkaart is te vinden in de bijlagen (*bijlage 4: Kennelkaart*).

7.1.2 Dag/weekprogramma

Voor de individuele hond wordt het bestaande dag/week programma aangepast. De momenten van behandeling vallen hierin weg. De hond blijft wel deelnemen aan gehoorzaamheid in groepsverband. De aangewezen buddy (dierverzorger) vervangt de casemanager tijdens deze trainingen.

Tabel 11: Voorbeeld dag/weekprogramma

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
Dagdeel 1	Wandelen	Wandelen	Wandelen	Play	Wandelen	Wandelen	Wandelen
Dagdeel 2	Seek	De-stress	Play	Training	De-stress	Play	Seek
Dagdeel 3	Care	Gehoorzaamheid	De-stress	Seek	Gehoorzaamheid	Care	Wandelen
Dagdeel 4	Play	Wandelen	Wandelen	Wandelen	Play	Wandelen	

7.1.3 Buddies

Zoals in paragraaf 4.2 is besproken is voorspelbaarheid van groot belang voor de emotionele staat van de hond. Vaste, vertrouwde gezichten zorgen voor een gevoel van veiligheid en steun. De buddy (dierenverzorger) begeleidt de hond onder toezicht van het hoofd diervoorzorging tijdens het dag/werkprogramma en tijdens de trainingen.

7.1.4 Training

De diervoorzorgers worden regelmatig theoretisch bijgeschoold door het hoofd welzijn en gedrag en het hoofd beoordeling en gedrag. Naast de groepslessen gehoorzaamheid wordt er ook individuele praktijktraining gegeven aan de buddy en zijn/haar hond. Deze training is gericht op de omgang tussen buddy en hond.

Een deel van de groepstraining kan op dit moment in het traject overgenomen worden door Stichting Dutch Cell Dogs. Dutch Cell Dogs laat asielhonden trainen met gedetineerden. Zo werken ze samen aan een tweede kans. De honden worden 2 keer in de week opgehaald door de medewerkers van Dutch Cell Dogs om vervolgens binnen de muren van detentiecentra te trainen. Door deze trainingen komen de honden weer een stap dichterbij de maatschappij.

7.1.5 Evaluatie

Voor de honden op afdeling A vindt er een wekelijks overleg plaats tussen het hoofd welzijn en gedrag, het hoofd dierenverzorging en de paraveterinair. Tijdens dit overleg wordt de fysieke en emotionele staat en het gedrag van de hond besproken. Uit de evaluatie kan bijv. komen dat het dag/week programma aangepast moet worden of dat de buddy van de hond gerichtere training nodig heeft. Na 1 maand wordt de hond weer beoordeeld aan de hand van het evaluatieformulier. Wanneer de hond stabiel is gebleven kan de hond worden verplaatst naar een regulier opvangcentrum voor herplaatsing.

Literatuur

- Bowen, J., Fatjo, J., Pluimakers, J., 2019. The Safe Dog Project: Een onderzoek naar de preventie van bijtincidenten <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/05/01/the-safe-dog-project>
- Bowman, A., Dowell, F. J., & Evans, N. (2015). 'Four Seasons' in an animal rescue centre; classical music reduces environmental stress in kennelled dogs. *Physiology & Behavior*, 143, pp. 70-82.
- Collins K., Zverina, L., Patterson-kane, E., Cussen, V., Reid, P., 2022, *Behavioral rehabilitation of extremely fearful dogs: Report on the efficacy of a treatment protocol*. Appl. Anim. Behav. Sci.
- Deldalle, S., & Gaunet, F. (2014). *Effects of 2 training methods on stress-related behaviors of the dog (Canis familiaris) and on the dog-owner relationship*. Journal of Veterinary Behavior, 9(2), pp. 58-65.
- Leeuwen, van Z., (2021). *De ideale huisvesyinh voor de complexe hond*. HAS Hogeschool.
- Mellor, D.J. (2016). *Updating animal welfare thinking: Moving beyond the "five freedoms towards a lifeworth living"*. Animals, 6.21.
- Mellor, D.J. (2020). *The 2020 Five Domains Model: Including Human-Animal Interactions in Assessments of Animal Welfare*, Animals
- Mertens, P. A., & Unshelm, J. (1996). *Effects of group and individual housing on the behavior of kennelled dogs in animal shelters*. Anthrozoos, 9. 40-51.
- Protopopova, A., Wynne, C.D.L., 2014. *Adopter-dog interactions at the shelter: behavioral and contextual predictors of adoption*. Appl. Anim. Behav. Sci. 157, 109-116.
- Reid, P.J., Collins, K., 2015. *Training and behavior modification for the shelter*. Anim. Behav. Shelter Vet. Staff 172-190.
- RVO, Programma van Eisen, *Aanbesteding volgens de procedure voor sociale en andere specifieke diensten voor transport, verzorging en opslag van honden*. 2023
- Schipper, L. L., Vinke, C. M., Schilder, M. B. H., & Spruijt, B. M. (2008). *The effect of feeding enrichment toys on the behaviour of kennelled dogs (Canis familiaris)*. Applied Animal Behaviour Science, 114. 182-195.
- Serpell, J.A. (1995). *The Domestic dog: its evolution, behaviour, and interactions with people* (1e ed.). Cambridge University Press, Cambridge. 268 p.
- Tuber, D. S. et al. 1999. Dogs in animal shelters: problems, suggestions, and needed expertise. *Psychol. Sci.* 10, 379-386.
- Wells, D. L., Graham, L., & Hepper, P. G. (2002). *The influence of auditory stimulation on the behaviour of dogs housed in a rescue shelter*. Animal Welfare, 11. 385-393.
- Wolfe, T. L. (1987). *Control of stress using non-drug approaches*. Journal of the American Veterinary Medical Association, 191. 1219-1221.

Zurlinden, S., Spano, S., Griffith, E., & Bennett, S. (2022). *Impact of Classical Counterconditioning (Quiet Kennel Exercise) on Barking in Kenneled Dogs-A Pilot Study*. *Animals (Basel)*, 12(2), p. 171.

Bijlagen

Bijlage 1: Checklist voor transport

CHECKLIST TRANSPORT

DE TRANSPORTBUS DIENT TE ZIJN VOORZIEN VAN:

- Transportvergunning
- Vaste transportkooien voorzien van vangstok-gat en ontsnappingsdeur
- Ventilatie
- Isolatie
- Minimaal 2 vangstokken
- Muilkorven en snuitjes (diverse maten)
- Halsbanden, luslijnen en vaste lijnen
- Drinkwaterbakken en vers drinkwater
- Chipreader

VEREISTE DOCUMENTEN:

- Formulier bij deponering
- Formulier transport
- Paspoort hond (indien aanwezig)

HANDELINGEN AANKOMST OPVANG:

- Chip uitlezen
- Wegen
- Foto's nemen (voor- en achterzijde, beide zijdes hond, eventuele bijzonderheden)
- Halsband aanmeten
- Quarantaine verblijf inrichten (mand, deken, water, voer)

GEGEVENS INBOEKEN AIRTABLE:

- Algemene gegevens: naam hond, ras, geslacht, intact ja/nee, kleur, chipnummer, leeftijd
- Overige gegevens: datum in, kennelnummer, gewicht, voersoort, profielfoto, kopie paspoort

FORMULIER INTAKE

Naam Hond	
Datum IBG	
Plaats IBG	

Reden IBG	
Informatie thuissituatie <i>(kinderen, soort woning, aantal personen, opvallende zaken)</i>	
Informatie woonomgeving <i>(stad/dorp, kinderrijke omgeving, opvallende zaken)</i>	
Overige huisdieren	
Opmerkingen m.b.t. verzorging en omgang	
Houding van de eigenaar <i>(neemt verantwoordelijkheid, werkt mee, etc.)</i>	
Overige opmerkingen	

Bijlage 3: Voorbeeld algemene gegevens Airtable

A Naam

Voorbeeld

A IBG nummer	<input type="text" value="100000"/>
📅 Datum in	<input type="text" value="5-12-2023"/>
A Kennel	<input type="text" value="HQ1"/>
🔍 Casemanager	<input type="text" value="H Hella van den Beemt"/>
📌 Behoort toe aan	<input type="text" value="HondenCampus"/>
📎 Profieffoto	<input type="text" value="Attach file"/>
	

Comments ▼ 🔔 Watch comments

H is following this.

Start a conversation
Ask questions, keep track of status updates, and collaborate with your team — directly in Airtable.

[@mention collaborators](#)

@

Voorbeeld

📌 Geslacht	<input type="text" value="Reu"/>
📌 Intact	<input type="text" value="Ja"/>
A Chipnummer	<input type="text" value="52821000000000"/>
A Kleur	<input type="text" value="Black and Tan"/>
📅 Geboortedatum	<input type="text" value="1-9-2023"/>
A Schatting leeftijd	<input type="text"/>
📌 Herkomst	<input type="text" value="IBG"/>
📌 Reden opname	<input type="text" value="IBG vanwege verwaarlozing"/>
📌 Overige informatie	<input type="text" value="Omschrijving herkomst, toestand etc."/>
📎 Deponering	<input type="text" value="Drop files here or browse"/>

... 🔗 🗨️ ✕

Comments ▼ 🔔 Watch comments

H is following this.

Start a conversation
Ask questions, keep track of status updates, and collaborate with your team — directly in Airtable.

[@mention collaborators](#)

@

Bijlage 4: Kennelkaart

NAAM Voorbeeld	IBG-nummer	CATEGORIE 1: hond zonder gedragsproblemen 2: risico voor andere honden 3: Risico voor mens mensen S: sterk en krachtig
HOK BETREDEN	AANPAK HOK BETREDEN	
AANLIJNEN	AANPAK AANLIJNEN	
TREKT AAN DE LIJN <input type="button" value="NIET"/> <input type="button" value="MATIG"/> <input type="button" value="STERK"/>	AANPAK TREKKEN AAN DE LIJN	
NEEMT VOER AAN <input type="button" value="NIET"/> <input type="button" value="WEINIG"/> <input type="button" value="VAAK"/>	AANPAK VOER/SPEL	
RISICO RONDOM VOER/SPEL <input type="button" value="Ja"/> <input type="button" value="Nee"/>		
MAAKT CONTACT MET GELEIDER <input type="button" value="VAAK"/> <input type="button" value="MATIG"/> <input type="button" value="NIET"/>	AANPAK CONTACT MAKEN	
COMMANDO'S ☐ ZIT ☐ AF ☐ LOS ☐ HIER ☐ WACHT ☐ VOLG		
Reactie op andere honden ☐ Negeert andere honden ☐ Trekt aan de lijn ☐ Reageert vriendelijk ☐ Reageert angstig ☐ Raakt opgewonden ☐ Laat dreigagressie zien ☐ Valt uit	Reactie op voorbijgangers ☐ Negeert voorbijgangers ☐ Trekt aan de lijn ☐ Reageert vriendelijk ☐ Reageert angstig ☐ Raakt opgewonden ☐ Laat dreigagressie zien ☐ Valt uit	Reactie prikkels uit omgeving (verkeer, geluiden, plotse objecten) ☐ Neutraal ☐ Vermijdend ☐ Angstig ☐ Opgewonden ☐ Agressief
AANPAK GEDRAG AAN DE LIJN		
KAN OP HET VELD	BEZIGHEDEN OP VELD	
HOKVERRIJKING ☐ KONG ☐ FLOS ☐ KNUFFEL ☐ GEUR ☐ GELUID		
OVERIGE BIJZONDERHEDEN		

VERRIJKINGSPLAN

Dagelijks verrijgingsplan

Planning	Soort verrijking	Doel
08.30-09.00 uur	Dagelijkse voeding in (eier)dozen	SEEK: snuffelen, scheuren, eten
12.00-12.30 uur	Prop papier met prooigeur	SEEK: snuffelen
12.30-13.15 uur	ZEN-TIME: <ul style="list-style-type: none"> - Kalmerende muziek in alle gangen (relaxing dog music spotify) - Snack (prooi) aanbieden overeenkomstig met vooraf aangeboden geur - Lichten uit - Deuren op slot <i>Geen prikkels rondom alle gangen: pauze voor mens en dier</i>	DE-STRESS: slaap- rustgedrag SEEK: eten
14.30-14.45 uur	Tussendoortje (wc-rol, doosje)	SEEK: snuffelen, scheuren, eten
16.15-16.30 uur	Dagelijkse voeding + uitdelen kongen	DE-STRESS: likken, kauwen

Overige verrijking

Locatie	Soort verrijking	Doel
Snuffeltuyn	Geuren: bloemen, planten Diverse ondergronden: houtsnippers, zand, gras Bakjes met geuren: wol, konijn Zwembadjes	SEEK: snuffelen Habituatie SEEK: snuffelen PLAY
Ontspanningsruimte	Lickimat Hersenwerk Kalmerende muziek Knuffelen	SEEK DE-STRESS CARE
Veld	Speuren: voertjes verstokken, detectie	SEEK

Bijlage 6: Voorbeeld observatie

A Naam

Voorbeeld

📅 Datum	1-7-2023
🔍 Trainer	H HondenCampus
🕒 Dag	1
☰ Kennel	Angstig × Gespannen × +
☰ Opmerkingen kennel	De hond is zeer gespannen en reageert angstig op omgevingsprikkelers
☰ Mensen	Geïnteresseerd × Gespannen × +
☰ Opmerkingen mensen	De hond toont voorzichtige interesse maar is erg gespannen
☰ Hanteren	Angstig × +
☰ Opmerkingen hanteren	De hond bevriest bij aanlijnen
☰ Voer	Geïnteresseerd × Gespannen × +
☰ Opmerkingen voer	De hond neemt voorzichtig voer aan, maar vertoont hierbij hoge spanning

☰ Spielgoed	Ongeïnteresseerd ✕ Gespannen ✕ +
☰ Opmerkingen spielgoed	De hond toont geen interesse in speelgoed
☰ Buiten de kennel	Relaxed ✕ Kalm ✕ +
☰ Opmerkingen buiten de kennel	De hond loopt rustig mee aan de lijn, schudt zich uit
☰ Andere honden	Opgewonden ✕ Agressief ✕ +
☰ Opmerkingen	De hond reageert met hoge opwinding naar andere honden en valt hierbij uit
☰ Algehele Mood-State	Unpleasant-Calm ✕ Unpleasant-Exited ✕ +
☺ Ontwikkeling	

A Naam

Voorbeeld

 Datum

 Opmerking gedrag

Voorbeeld vertoont veel stress in zijn kennel. Dit lijkt te komen door de hond die sinds gisteren in de kennel naast hem geplaatst is. Voorbeeld draait rondjes en blaft repeterend.

 Urgentie

 Opmerking medisch

Voorbeeld zijn geamputeerde staart lijkt weer ontstoken te zijn. Graag controle

 Urgentie medisch

Afgehandeld in overleg

 Trainer

 Beeldmateriaal

⬇️ Drop files here or [browse](#)

Bijlage 8: Voorbeeld van evaluatieformulier

Evaluatie

Naam hond
Voorbeeld

Nummer
10000

Datum evaluatie
4-5-2023

Ingevuld door
M.H.

Risicobeoordeling Grade key

A Geen zorgen	De hond wordt als veilig en stabiel aangemerkt De hond vertoont geen agressie. De hond zet actieve of passieve vriendelijk/sociaal gedrag in naar sociale prikkels of reageert neutraal. De hond herstelt vrijwel direct en volledig in nieuwe situaties of bij het zien/horen van onbekende prikkels.
B Milde zorgen	De hond wordt als licht zorgelijk aangemerkt De hond vertoont geen agressie. De hond vertoont als reactie op een prikkel vermijdingsgedrag, lichte mate van angst of opwindning (met herstel). De hond vertoont een lichte mate van spanning en herstelt slecht. Het spanningsniveau van de hond is laag. Het gedrag is door een vaste geleider te doorbreken.
C Matige zorgen	De hond wordt als zeer zorgelijk aangemerkt De hond vertoont dreigagressie maar houdt afstand, of vergroot de afstand, tot de prikkel. De hond vertoont een hoge mate van opwindning maar richt niet om. De hond vertoont angstgedrag en herstelt slecht. De hond vertoont een hogere mate van spanning en steun zoeken. Het gedrag is met moeite door een vaste geleider te doorbreken.
D Ernstige zorgen	De hond wordt als zeer zorgelijk aangemerkt De hond vertoont agressie met bijtgedrag (happen, bijten en loslaten). Voorafgaand aan het bijten vertoont de hond waarschuwingssignalen. De hond vertoont hoge opwindning en richt om. De hond vertoont een hoge mate van spanning. De hond verliest de focus op de prikkel wanneer deze uit beeld is.
E Extreme zorgen	De hond vertoont risicogedragingen die een zeer hoge impact als gevolg kunnen hebben De hond vertoont bijtgedrag in de vorm van vasthouden, trekken, schudden/scheuren of overpakken. De hond laat niet uit zichzelf los. De hond vertoont voorafgaand aan het bijten (amper) waarschuwingssignalen. Er is sprake van een snelle escalatie. Het gedrag is moeilijk te interrumperen. De hond houdt een focus op de prikkel, ook wanneer deze uit beeld is.

Welzijnsbeoordeling Grade key

A Geen zorgen	De hond heeft een goed welzijn De hond vertoont voldoende rustgedrag, exploratiegedrag en verzorgingsgedrag ook wanneer hij alleen is. De hond maakt uit zichzelf sociaal contact, is speels en is zeer controleerbaar en trainbaar. De hond verkeert in een goede mood-state.
B Milde zorgen	Het welzijn van de hond wordt als licht zorgelijk aangemerkt De hond is onrustig tijdens het alleen zijn en wil niet eten/drinken. De hond voelt zich alleen prettig in de aanwezigheid van sociale prikkels. De hond is gemiddeld controleerbaar trainbaar. De hond verkeert meestal in een goede mood-state.
C Matige zorgen	Het welzijn van de hond wordt als zorgelijk aangemerkt De hond is overactief en vocaliseert veel. De hond is constant alert en rust weinig. De hond maakt weinig sociaal contact. Er zijn veel momenten waar acute stress optreedt. De hond verkeert vaak in een slechte mood-state.
D Ernstige zorgen	Het welzijn van de hond wordt als zeer zorgelijk aangemerkt De hond vertoont afwijkend gedrag of doorbreekbaar abnormaal gedrag. De hond is depressief en vertoont amper sociaal contact. De hond vertoont in veel situaties paniek. De hond verkeert meestal in een slechte mood-state.
E Extreme zorgen	Het welzijn van de hond is extreem zorgelijk De hond vertoont ondoorbreekbaar abnormaal en afwijkend gedrag. De hond maakt geen sociaal contact en is onbenaderbaar. De hond verkeert constant in een slechte mood-state.

De hond heeft een A-score

Ja Nee

In situaties: Naar prikkels:

De hond heeft een B-score

Ja Nee

In situaties: Naar prikkels:

De hond heeft een C-score

Ja Nee

In situaties: Naar prikkels:

De hond heeft een D-score

Ja Nee

In situaties: Naar prikkels:

De hond heeft een E-score

Ja Nee

In situaties: Naar prikkels:

Trainbaarheid

De mate van trainbaarheid is

Laag Gemiddeld Hoog

De hond is te motiveren met

- Voer
 Spel
 Stem
 Aandacht

De mate van contact maken is

Laag Gemiddeld Hoog

De mate van controle is

Laag Gemiddeld Hoog

Toepasbare hulpmiddelen

- Halsband
 Tuig

- Jagen
 Speuren

- Korte lijn
 Lange lijn
 Dubbele lijn
 Muilkorf

Overige belangrijke informatie

Bijlage 9: Voorbeeld van formulier training

A Name

Voorbeeld

 Datum training

 Trainer

 Welke training heb je toegepast?

 In welke context/situatie heb je getraind?

 Op welke prikkels heb je getraind?

 Status training

 Welke stap heb je bereikt tijdens de training?

 Beeldmateriaal van de training browse"/>

 Overige bijzonderheden of zorgen